

Adalet Arama ve Tehdit Unsuru Olarak Yabancı Devletlere Başvurma Söyleminin Nüveleri

FİLİZ YAZICIOĞLU*

II. Abdülhamid döneminde hızla yayılan telgrafhaneler, taşradaki memurlarla bilgi alışverişinde bulunma ve onları denetleme imkânı sunarak idari merkezileşmeyi güçlendiren önemli bir haberleşme aracı oldu.¹ Telgrafhaneler aynı zamanda taşrada güvenliğinin sağlanması açısından da büyük bir fayda sağladı. Özellikle Manastır gibi iç çatışmaların ve köylere eşkıya saldırılarının yoğun olduğu vilayetlerde telgrafhanelerin kurulmasına önem verildi.² Diğer taraftan hem yerel idareciler hem de halk tarafından da telgrafhanelerin açılması yönünde bir talep mevcuttu. Zira telgrafhaneler ticari işlerin kolaylaşmasına, şikâyetlerin gerekli makamlara daha kolay iletilebilmesine ya da askerlik ile ilgili işlemlerin daha hızlı yapılabilmesine olanak veriyordu. Bütün bu faydalarından dolayı taşradaki halk çoğu zaman telgrafhanelerin kurulmasına yardım ederek devletle iş birliği yaptı. Bu yardımlar telgraf direklerinin sağlanması ve dikilmesi, telgrafhane binasının temini ya da inşası için para toplanması gibi faaliyetlerden ibaretti. Ancak yine de hem memur eksikliği hem de mali sıkıntılar nedeniyle telgrafhanelerin açılmasında öncelik birinci derecede hatlara verilirken, daha küçük yerlerde telgrafhanelerin açılması ya hiç gerçekleşmedi ya da çok geç gerçekleşti.³

Hazırlamış olduğum bu çalışma telgrafhanelerin kuruluşundaki aksaklıklar konusuna bir telgraf memurunun başından geçen olay üzerinden örnek sunmaktadır. Bazen sıradan bireyler tarafından yazılan günlükler, arzuhaller ya da mektuplar yüzlerce resmi devlet yazışmalarının söyleyemediği şeyleri söyler. Bu tarz kayıtların sayısı görece az olmakla birlikte araştırmacılar için çok değerlidir. Osmanlı Arşivi'nde yaptığım çalışmalar sırasında denk geldiğim ve bu çalışmaya konu olan Mehmed Tevfik Bey'in Rumeli Müfettişliği'ne yazdığı arzuhaller de bu cinsten kayıtlar arasındadır.

* Utrecht University, filizyazicioglu.fy@gmail.com

¹ Eric Jan Zürcher., *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, çev. Yasemin Saner Gönen (İstanbul: İletişim yay., 2000) 117-118.

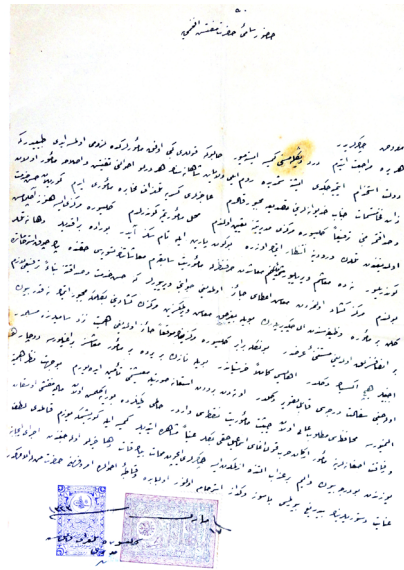
² Manastır bölgesinde eşkıyalığın yaygın olmasının sebeplerinden biri buradaki bazı nahiyelerle muhaberenin kurulamamasıydı. Bu nedenle ahalden de sağlanan yardımla nahiyelerde telgrafhanelerin kurulması güvenlik açısından gerekli görülüyordu. BOA, DH.MKT, 1393/74, 24.04.1304 (6 Temmuz 1888).

³ Uğur Akbulut, "Suriye'ye ilk Telgraf Hatlarının Çekilmesi", *History Studies International Journal of History*, Ortadoğu Özel Sayısı (2010) 5, 8; Yakub Ahabab, "İletişimde Yeni Dönem: Üsküp'te Telgraf", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* 25-26 (2014) 88, 92; Murat Hanılçe, "Osmanlı Taşrasına Telgraf Hattı Çekilmesinde Yaşanan Zorluklar Niksar-Erbaa-Tokat Telgraf Hattı Örneği", *History Studies International Journal of History*, 9(4) (2017), 70-88; Özkan Keskin ve Ali Sönmez, "Telgrafın Osmanlı İmparatorluğu'nda Yayılması: Çanakkale Telgraf Hattı Örneği", *OTAM* 25 (2009) 77; Biray Çakmak, "Osmanlı Devleti'nde İletişim Modernleşmesinin Taşra Boyutu: Uşak Kazası'nda Posta ve Telgraf Hizmetleri (1870-1912)", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 22 (2015) 67-69.

Oldukça açık, samimi ve aynı zamanda coşkulu bir dille kaleme alınan arzuhallerde hâkim olan genel hissiyat teessüf ve serzeniştir. Yine de yaşadığı haksızlık karşısında Mehmed Tevfik Bey Osmanlı kültürel geleneğini yansıtan terminolojinin dışına çıkarak kendisini kul/köle (çâker), fakir olarak ifade etmekten geri durmamıştır. Her ne kadar Mehmed Tevfik Bey başına gelen olaydan dolayı Telgraf Nezareti'ni eleştirse de hem yer yer kullandığı ifadelerden hem de arzuhallerinde var olan genel havadan en başta devletin kendisini sorumlu tuttuğu anlaşılabilir. Araştırmada çeviri yazı olarak aktarılan kısımlar arzuhallerin büyük kısmını kapsamakla birlikte tekrara düşen ya da önceden bilgisi verilen cümleler üç nokta ile gösterilerek atlanmıştır.

Arzuhallere geçmeden önce konuyu kısaca özetlemek gerekirse, Mehmed Tevfik Bey Kesriye Kazası⁴ telgraf merkezinde muhabere memuruyken 1906 yılının temmuz ayında yine buraya bağlı olan Kilisora Nahiyesi telgraf merkezi müdürlüğüne atanır. Kasaba halkı önceden imece usulü telgraf direklerini temin ettiği halde telgraf merkezi henüz açılmamıştır. Merkezin açılmasının çok uzun sürmeyeceği düşüncesiyle olmalı ki Mehmed Tevfik Bey ailesiyle birlikte Kilisora'ya gider. Ancak sonuç beklediği gibi olmaz ve Mehmed Tevfik Bey telgrafhanenin açılması için aylarca beklemek zorunda kalır. Gecikmenin sebebi Telgraf Nezareti tarafından telgraf tellerinin bir türlü gönderilemiyor olmasıdır. Böylece Mehmed Tevfik Bey'in bekleyişi maaşı ödenmeksizin tam olarak 16 ay sürer. Bu süre zarfında Mehmed Tevfik Bey yerel makamlara şikayetlerde bulunup mağduriyetinin giderilmesini talep eder ancak hiçbir sonuç alamaz. Bekleyişinin sekizinci, dokuzuncu ve on üçüncü aylarında Rumeli Müfettişliği' ne üç adet arzuhal gönderir.⁵

Mehmed Tevfik Bey'in 17 Mart 1323 (30 Mart 1907) tarihinde gönderdiği ilk arzuhali şöyledir:



4 Bugün Yunanistan'ın kuzeyinde yer alan Kastoria şehri. Bahsedilen dönemde Kesriye, Manastır Vilayeti'ne bağlı bir kazaydı bknz. Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, 1324/1906, s.965.

5 BOA, TFR.I.MKM, 23/2223, 08.07.1325 (17 Ağustos 1907).

Her yere müracaat ettim. Dert dinlemesini kimse istemiyor. Halbuki kulları gibi ufak memurların da lüzumu olmasaydı tabii midir ki devlet istihdam etmeyecekti. İşte şimdi de Rumeli vilayât-ı şahanesisinin her türlü ahvalini teftiş ve ıslaha memur olan zât-ı fehâmetşimat cenâb-ı hidîvânelerine takdime mecbur kaldım...Mahal-i memuriyetime gönderildim. Kilisora merkezi ise henüz açılmamış olduğundan tellerin vüruduna intizar etmek üzere bugün yarın ile tam sekiz aydır burada bıraktılar. Daha ne teller gönderiliyor ne de maaşım veriliyor. Şimdilik zam-ı maaştan sarf-ı nazarla memuriyet-ı sabıkam maaşatımın tesviyesi hakkında pek çok istirahatatta bulundum. Merkez küşâd olmadan maaş itası caiz olmadığı cevabını veriyorlar ki hüsn-i hizmet ve sadaketime binaen terfii lazım gelen bir memura vazifesinden el çektilerilerek böyle bi-gayr-ı hakk maaş verilmeksizin merkezin küşâdını beklemeye mecbur etmek ne kadar büyük bir insafsızlık olduğu müstağni-i arzdir. Bununla beraber Kilisora merkezinin mevkiien hâiz olduğu ehemmiyet nezd-i sâmilinde müsellemdir. Ecnebler hiç eksik değildir. Ahalisi kâmilen Hristiyandır. Böyle nazik bir yerde bir memur maaşsız bırakılırsa duçâr olacağı sefalet derecesi kâbil-i tasvir değildir. Öteden beriden istiâne suretiyle maîşetimi temin ediyorum. Bu cihet nazar-ı ehemmiyete alınmıyorsa muhafazası matlûb-ı âlî olan haysiyet-i memuriyet noktası vardır. Halimi geçenlerde buraya gelmiş olan maliye müfettişi Oskan ve refakât-ı âsafânelerine memur erkân-ı harb kolağası İsmail Hakkı beyler aynen müşâhede ettiler. Kimse ile görüşmeye yüzüm kalmadı. Lütf yüzünden bu derece büyük vahim bir azap altında ezilmektense çâkerleri için memmat bin kat daha hayırlı olacağından icrâ-yı îcâbına inayet...

Mehmed Tevfik Bey sözlerine kimsenin sorunuyla "derdiyle" ilgilenmediğinden şikâyet ederek başlamış ve bu nedenle hayli meşgul olduğunu bilmesine rağmen Rumeli müfettişine "derdini" anlatmak zorunda kaldığını ifade etmişti; "zât-ı fehâmetşimat cenâb-ı hidîvânelerine takdime mecbur kaldım". Bu arzuhalde dikkat çeken noktalardan biri kendisinin yeni görevini bir atanma, terfii olarak değil tam tersine işten uzaklaştırılma olarak değerlendirmiş olmasıdır; "terfii lazım gelen bir memura vazifesinden el çektilerilerek..." Elbette böyle düşünmesine sebep olan şey maaşının ödenmeksizin merkezin açılışı (küşâdını) için bekletilmesi idi ki kendi ifadesiyle bunun insafsızlık olduğunu belirtmesine gerek yoktu "...insafsızlık olduğu müstağni-i arzdir". Arzuhalinin devamında Mehmed Tevfik Bey bölgenin sahip olduğu özelliklerden dolayı önemine değinerek durumun yarattığı tehlikeye dikkat çekmek istemiştir. Bu açıdan Kilisora'nın ahalisin tamamen Hristiyanlardan oluşmasına "ahalisi kâmilen Hristiyandır" ve yabancıların bölgedeki varlığına değinerek "ecnebler hiç eksik değildir", bu kadar hassas bir yerde maaşsız bırakılmasının kendisini tarif edilemeyecek bir sefalet uğratacağını ifade etmiştir "böyle nazik bir yerde bir memur maaşsız bırakılırsa duçâr olacağı sefalet derecesi kabil-i tasvir değildir". Sözlerini iyiliğine karşılık bu derece ağır bir azap altında ezilmektense ölümün kendisi için daha hayırlı olduğu "lütf yüzünden bu derece büyük vahim bir azap altında ezilmektense çâkerleri için memmat bin kat daha hayırlı olacağından" şeklinde bitirerek yaşadığı çaresizliğin ciddiyetini vurgulamıştır.

Mehmed Tevfik Bey bu şikâyetinden bir sonuç alamayınca 27 Nisan 1907 (14 Nisan 1323) tarihinde müfettişliğe ikinci bir arzuhal yollar. Bu defa daha sert ve eleştirel bir dil kullanırken, yaşadığı öfke ve sitemi satırlarından okumak mümkündür:

روم ای دیوانه کاهن مغز کس کی جهار سینه

دولت اضم حقیقت
نه هفتاد امدادیه میور ، که تقسیم ایردکنده برتره غلامان دردیجی برتره حسن اختطاف قبال اولمور . یازدهم کلیه
کلیج ، مسلطه مقصد ، دولت و ملت همدارنه بقدر بدو صیب خیر سفاک ازین اولمور نهوسا باران
اوسره محو اولر کیستوبه و بونی تجویز ایرد جهار قاننده دولت کمال هیچ بر وجهانه بدو بقدر اولمز اولمز اولمز
ملا سا ره جنوبی بر ادمه وضع اولرای بی کمالا غیر ای کماله شیه برده ایری کلخدر ای اولری قدری
عالمه که کلیوره مرکزینک برده اول کساری مقضای اوله سیه جعفره
بکدر بریم عالمه میانه برنده . عالمه که کلیوره مرکزینک برده اول کساری مقضای اوله سیه جعفره
خدا قیامتیه بر اراه ده شرفدار اولری برسه اولری و عیله اولمور که آقاده الله الی
دولتی و قلمدان بیانی کمالا مقصوداً احصا ایرد الهامی قانو حقیقت دولت خلدنا اولری تقدیر
مرکز الازنه تی قاننده قوسی قوسه صلاک کلخدره که بانه میریند مرادی البارزده بدو کس
تی شیه برنده که بولر بولور برتره شرفدار اولری برسه اولری و عیله اولمور که آقاده الله الی
کویله همه قوت و صلاحتی برضا بولور کوزرلم عالمه شرفدار اولری برسه اولری و عیله اولمور که آقاده الله الی
مصطفای و دیلور نه ده مکرده سابقه معانی سوم ایلیور اییلد بر اضعاف قانو مرکز شاد
ایلیغ معاصره اعطاس جهار اولدنی جهار و دیلور ماده مصلحتیه جهار کماله شیه برده ایری کلخدر ای اولری قدری
نه ایچره بولر کوزر بولنده بریر دیردی نصیه استونند که بولر انعامه شیه برده ایری کلخدر ای اولری قدری
دولت قانوه تجویز ایری و برتره شرفدار اولری برسه اولری و عیله اولمور که آقاده الله الی
بونی بر کوزر کماله شیه برده ایری کلخدر ای اولری قدری
که بولر ادمه انظاک ایریم زده کماله شیه برده ایری کلخدر ای اولری قدری
شور قانیه کومه طرفه معاصره شیه برده ایری کلخدر ای اولری قدری
اولمور اوزر ادمه عیله بر اراه ده شرفدار اولری برسه اولری و عیله اولمور که آقاده الله الی

Ne hükümettir anlaşılamiyor ki takdim edilegen bunca arzuhallerden hiçbir seme-re-i hasene iktitâfi kabil olamiyor. Yazık değil midir bir genç, mesleğinde muktedir, devlet ve milletine sadık bir fakir bilâ-mücib pence-i sefalet altında ezilsin? Namu-su pây-mâl olsun? Mahvolup gitsin? Bunu tecviz edecek kanun-ı devlet değil hiçbir vicdan bile tasavvur olunmaz. Eğer bu hal milel-i saireye mensup bir adama vaki olsa idi bütün kâinatı taciz edeceğine şüphe yok idi... Halbuki Kilisora merkezinin bir an evvel küşâdı mukteza-i irade-i seniyye-i hazret-i hilafetpenahidendir. Bu irade de şeref sadır olalı bir sene oldu. Demek oluyor ki ayak altına alındı. Direkleri ve telgrafhane binasını meccânen ve müftehiren ihzâr eden ahaliye karşı haysiyet-i devlet haleldâr oldu... Madem ki maaş îtâsı caiz değilmiş bendenizi ne için buraya göndersinler de yerime diğerini tayin etsinler?... Bunu devlet kanunu tecviz eder mi? Beş neferlik bir ailenin ma'îşeti köylülerin ianesiyle temin olunuyor. Bu da bir gün değil bir ay değil tam dokuz ay oldu. Onlar da usandılar. Hatta şikâyet edeceklerini söylüyorlar ki buradan intikal edeyim. Nereye gideyim halimi kime arz edeyim şimdi daha ecâneb kaldı bu istidam sondur...

İkinci arzuhaline hükümeti eleştirerek başlayan Mehmed Tevfik Bey'in bu metinde daha lirik bir üslûp kullandığı görülmektedir; yazık değil midir...sadık bir fakir sebepsiz yere "*bilâ-mûcib*" sefaletin pençesinde ezilsin? namusu ayaklar altına alınsın? "*pây-mâl olsun*", mahvolup gitsin? Bu arzuhalin en can alıcı kısmı Mehmed Tevfik Bey'in Kilisora telgraf merkezinin açılmasının Padişah'ın iradesinin bir gerekliliği "*mukteza-i irade-i seniyye-i hazret-i hilafetpenahi*" olduğunu belirterek bunun yerine getirilmesinden dolayı Padişah'ın iradesinin ayaklar altına alındığı yönündeki ifadesidir. Dahası Mehmed Tevfik Bey telgraf direklerini ve binasını ücretsiz olarak ve iftiharla temin eden "*meccânen ve müftehiren ihzâr eden*" ahaliye karşı devletin haysiyetinin zedelenmediğini "*haleldâr oldu*" ifade ederek yaşadığı haksızlığın aynı zamanda Padişah ve devletin itibarında meydana getirdiği kayba dikkat çekmek istemiştir. Mehmed Tevfik Bey sözlerini bitirirken yabancı devletlerden yardım istemek zorunda kalacağını söyleyerek tehditte bulunurken bundan dolayı aynı zamanda af dilemektedir:

Şu birkaç gün zarfında maâşatımın tesviyesi hakkında emir verilmezse bi'l-mecburiye ecanibe müracaat edeceğimden aff-ı fehimanelerini istirham ederim...

Bu arzuhalin üzerinden üç ay geçmesine rağmen hiçbir gelişme yaşanmaz. Duruma karşı umudunu iyice kaybettiği anlaşılan Mehmed Tevfik Bey, 4 Temmuz 1323 (17 Temmuz 1907) tarihinde gönderdiği üçüncü arzuhalde Telgraf Nezaret'i'ni sert bir şekilde eleştirmektedir:

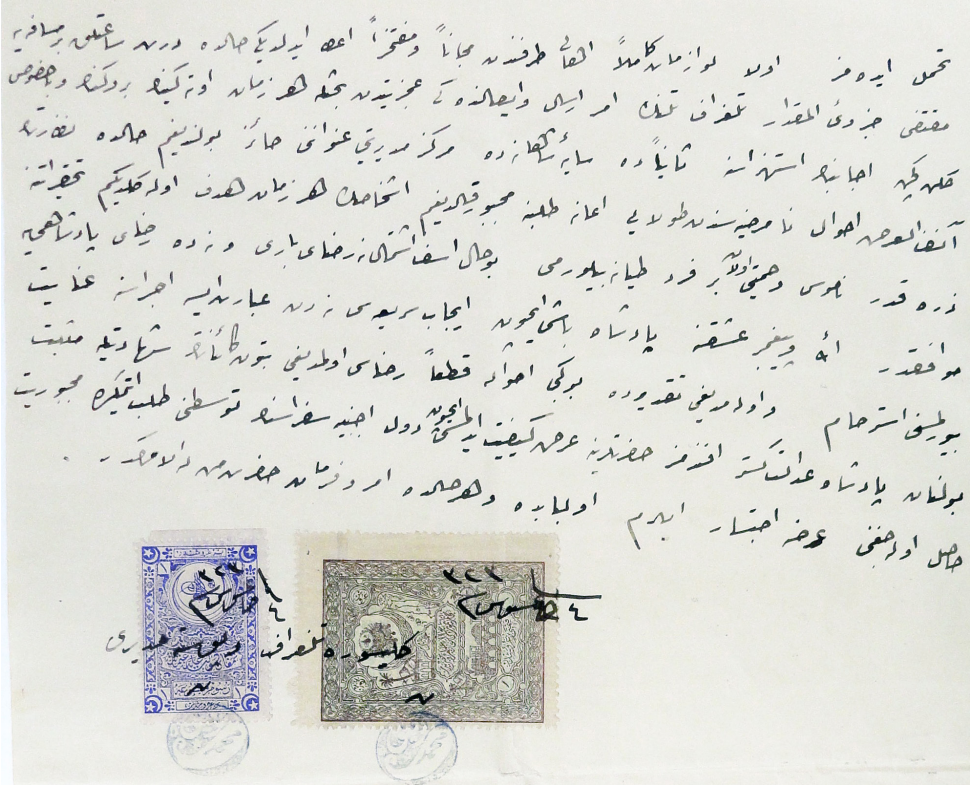
Vâkia olan maruzat ve istirhamât-ı çâkeraneme cevaben maâşatımın tesviyesi telgraf nezaretine yazıldığı iradesini mutazammın Kesriye Kaymakamlığı'na şeref keşide buyrulan 25 Nisan 1323 tarihli telgrafname-i devletlerini kemâl-i şükrân ile mütalaa ettim ancak aradan üç ayı müteceviz bir müddet mürûr eylemiş olduğu halde henüz bir semere-i şifa-bahşâsı görülemediğinden fevka'l-hadd mahzun ve esasen telgraf nezaretinin kanun-ı devlet dairesinde ifâ-yı muameleye itina eden bir nezaret olmadığını bildiğim için bu hususta bir günâ tesir husule geleceğinde de mütereddidim. Çünkü adalete sevk bir nezaret olsaydı mensubunun daima ahvalini tahkik, tedkik ve bu suretle kâinatı tacize mahal bırakmadan hukukunu muhafaza etmesi lazım gelirdi...

İlk cümleden anlaşıldığına göre tehdit içeren bir önceki arzuhalin göndermesinden on bir gün sonra (25 Nisan 1323) Kesriye Kaymakamlığı'na bir telgraf gönderilerek Mehmed Tevfik Bey'in maaşının ödenmesi talebinin Telgraf Nezaret'i'ne yazıldığı belirtilir. Her ne kadar Mehmed Tevfik Bey bu telgrafı büyük bir minnettarlık içinde okuduysa da "*kemâl-i şükrân ile mütalaa ettim*" üzerinden üç ay geçmesine rağmen bir gelişme yaşanmaz. Durumdan dolayı çok üzüldüğünü "*fevka'l-hadd mahzun*" ifade eden Mehmed Tevfik Bey Telgraf Nezaret'i'nin düzgün çalışan bir kurum olmadığını bildiğinden durumuyla ilgili yapılan şikâyetin nezarete herhangi bir etki yaratacağından şüphe duyduğunu dile getirmektedir; "*bir günâ tesir husule geleceğinde de mütereddidim*". Eleştiri ile başlayan arzuhalin devamında Mehmed Tevfik Bey'in tekrar lirik bir üslûp benimsediği görülmektedir.

معونه كذا...
 واقع اوله معونه...
 سادس برورد...
 برصده مرد...
 خافنده دولت...
 هر كه عذر...
 كامله بفرست...
 كماله بفرست...
 مراعاهتم...
 ايجاد شده...
 حق ترسيم...
 شده ده...
 حدسي خافنده...
 ايجاد شده...
 كه همين...
 جاي كه...
 مقصد كرامتي...
 حاجتي ده...
 برخاسته...
 بركا مقام...

Binâen-aleyh müsaade-i düstûr-ı efhamiye son defa olarak şu birkaç kelimeyi arz etmeyi vacibeden addederim. Dermeyan eylediğim mesele hiçbir şeye makîs olmayan ve insanın her şeyi gözüne aldırarak medeniyetten inhıraf etmesine sebep olan ahlâk ve namus meselesidir. Bidayeten ehemmiyetsiz telakki ediliyor fakat bu gibi işlerdir ki bilâhîre büyük fenalıklar tevliid eder de önü alınmak güç olur. Maksad-ı kemterânemi evvel ve ahir arz etmiş idim. İş yalnız temin-i ma'îşette değildir. Yalnız temin-i ma'îşetten ibaret olsaydı bir kahveci çırağı olur maâşatımı temin ederdim...Ne çare ki ibraz-ı sadakat ve ifa-yı hizmet uğrunda gençliğimi mahv eylediğim halde buna mukabil ümid eylediğim lütuף bilakis kahr çekmiştir. Hem de öyle bir kahr ki buna nev-i beşer değil nev-i hacir bile tahammül edemez... Nezaretin âni-fü'l-arz ahval-i namerdiyesinden dolayı iane talebine mecbur kaldığım eşhasın her zaman hedef olageldiğim tahkiratına zerre kadar namus ve haysiyeti olan bir ferd dayanabilir mi? Bu hal-i esef-i iştilal ne rıza-yı bârî ve ne de rıza-yı padişahîye muvafıktır. Allah ve peygamber aşkına, padişah başı için icbâ-ı serî'ası neden ibaret ise icrâsına inayet buyurulmasını istirham...

Padişah ve din temasının daha çok vurgulandığı bu son arzuhalde ahlâk, namus ve haysiyet kelimeleri yine sıklıkla kullanılmıştır. Mehmed Tevfik Bey'in, çektiği eziyete insanoğlu bir tarafa taş olsa tahammül edemeyeceği "nev-i beşer değil nev-i hacet bile tahammül edemez" gibi abartılı ifadeler kullanması bekleşişinin vermiş olduğu sıkıntıyı yansıtmaktadır. Başkalarından yardım istemek zorunda kalmasından dolayı aşağılandığını "iane talebine mecbur kaldığım eşhasın her zaman hedef olageldiğim tahkiratına" ifade eden Mehmed Tevfik Bey, bu duruma sebep olan Telgraf Nezareti'ni namertlikle suçlamakta ve bu halin ne yaratıcının ne de Padişah'ın rızasına sığınacağını "ne rıza-yı bârî ve ne de rıza-yı padişahîye muvafıktır" ifade etmektedir. Bir önceki arzuhalde yabancı devletlere başvurma tehdidinde bulunmasının ardından bu defa bir adım daha ileri giderek Padişah II. Abdülhamid'i de işin içine katmakta ve şikayetini Padişah'a iletmeleri için yabancı devlet elçilerini araya sokacağını belirtmektedir:



ve olamadığı takdirde bu gibi ahvale katıyen rızası olmadığı bütün kâinatın şehadetıyla müsbet bulunan padişah adalet-küster efendimiz hazretlerine arz-ı keyfiyet edilmesi için düvel-i ecnebiye süferasının tavassutunu talep etmekte mecburiyet hali olacağını arz ederim...

Kendi tebaasının yabancıları araya sokarak adalet aramasının II. Abdülhamid nezdinde yaratacağı itibar kaybı düşünüldüğünde bu tehdidin meydana getireceği etkiyi hayal etmek mümkündür. Diğer taraftan zamanın şartları göz önüne alındığında Mehmed Tevfik Bey'in tehdidinin nereden kaynaklandığı anlaşılabilir. Bu yıllarda Makedonya, 1870 yılında Bulgarlara bağımsız kilise kurma hakkı verilmesiyle ivme kazanan kilise ve mektep çatışmalarının yaşandığı bir bölgeydi. Kesriye'nin de dahil olduğu bu bölgede Rumlar ve Bulgarlar arasında çete savaşları ve katliamlar yaşanıyor. Zaten Rumeli Müfettişliği de bu olayların üzerine bölgede asayişin sağlama üzerine 1902 yılında kuruldu. Bunun yanında Avrupa devletleri bu olaylardan dolayı Hristiyanların hakkını korumak bahanesiyle sık sık Osmanlı Devleti'ne baskı yapıyordu. Özellikle 1903 yılında İç Makedon Devrimci Örgütü⁶ tarafından organize edilen İkinden Ayaklanması Avrupa devletlerine bu konuya daha çok dahil olma imkânı sağladı. İsyanın bastırılmasından sonra, Rusya ve Avusturya, Makedonya için Mürzsteg tasarısını hazırladı. II. Abdülhamid'in kabul etmek zorunda kaldığı tasarı özetle Rusya, Avusturya-Macaristan, İngiltere, Fransa ve İtalya'ya, Makedonya bölgesine gönderdikleri görevlilerle Osmanlı'nın her adımını kontrol etme bahanesini verdi. Tasarıda kararlaştırılan reformların uygulanmasını kontrol etmek için Rumeli müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa'ya Avusturya-Macaristan ve Rusya'dan sivil memurlar atandı.⁷

Bu açıdan bakıldığında Mehmed Tevfik Bey'in devletini yabancılara şikâyet etme tehdidinde bulunmasının hangi zeminde dayanak bulduğu görülmektedir. Diğer taraftan Mehmed Tevfik Bey'in ikinci arzuhalinde kullandığı "*eğer bu hal milel-i saireye mensup bir adama vaki olsa idi bütün kâinatı taciz edeceğine şüphe yok idi*" şeklindeki ifade Hristiyan tebaanın haklarının güçlü devletler tarafından korunduğu ancak kendi haklarının devleti tarafından göz ardı edildiği anlamını taşımaktadır. Dahası, Avrupa devletlerinin adalet aramak için nasıl yetkili mevki konumuna ulaştığına dair bir fikir sunmaktadır. Bunun yanında, Osmanlı Devleti ve kurumlarının kendi memurları tarafından bu kadar aleni bir şekilde doğrudan eleştirilebilir ve hatta tehdit edilebilir olması devletin 20. yy. başlarındaki otoritesini tartışmamıza olanak verir.

Mehmed Tevfik Bey'in kişisel hikâyesine dönecek olursak, kendisinin Kilisora'daki bekleyişi on altı ay sürer ve daha sonra Yakova Posta ve Telgraf Merkezi'ne müdür olarak atanır. Yakova'dayken Kilisora'da açıkta geçirdiği on altı aylık sürece denk gelen maaşın ödenmesini talep eder, ancak istediği paranın karşılığının olmadığı ve henüz telgraf merkezi açılmamışken Kilisora'ya gitmeyi kendi rızasıyla kabul ettiği ifade edilerek talebi reddedilir.⁸

6 Internal Macedonian Revolutionary Organization (IMRO), Bulgarca: Въртешна македонска револуционна организација (VMRO).

7 Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu: Oluşumu ve 1908'e kadar Gelişimi* (İstanbul: Tarih Vakfı, 2001) 108-217.

8 BOA, DH.MKT, 2837/17, 20.05.1327 (9 Haziran 1909)